

Husflid

- det gode håndværk

2 · 2008

En hilsende til Hans fra Oluf Haughey!

TEMA

OVERFLADER

Der er mange dåser, flasker og farver at vælge imellem på Skolen for Materiel Design.

En smuk overflade

Chen Hanghøj fortæller om teknikker til behandling af overflader

Af Gitte Glibstrup

TEMA: Har du drejet en smuk skål eller lysestage eller lignende, så ønsker du, at den beholder sin smukke overflade. Derfor behandler man træet.

"Vi overfladebehandler, så tingene bliver pæne at se på og lette at holde rene. Ellers kommer træ nemt

til at se beskidt og trist ud", siger Chen Hanghøj, der har indvilget i at fortælle lidt om de forskellige behandlinger og deres fordele og ulemper.

Chen er lektor på Skolen for Materiel Design (den tidligere sløjd lærerskole), og han underviser blandt andet i almen sløjd, drejning, glas og metal. Han har arbejdet som underviser på skolen i omkring 12 år. "Sløjd har faktisk altid været mit liv. Det var min fars store interesse, og så har jeg jo beskæftiget mig med det på fuld tid de sidste 12 år", fortæller han.

Men han så gerne, at skolen havde flere kursister.

"Netop nu er indsatsområderne dansk, matematik og naturfag, og så er der ikke mange ressourcer tilbage til alle de andre fag – deriblandt også sløjd", siger han.

Gamle teknikker

Men han og de andre lektorer på stedet sætter trods det en ære i at følge med i nyheder og trends, så kursister (lærere og pædagoger m.fl.) kan få opdateret deres viden på området.

"Vi har en masse nysgerrighed og bruger meget tid på at snakke om nye tendenser og produkter. Vi føler en forpligtigelse til at være foran, for det er jo vores berettigelse", fortæller Chen Hanghøj.

Det er de gamle teknikker såsom bejdse og oliebehandling, man arbejder med endnu.

"Og jeg er altså også en af "oliedrengene", da det har nogle gode egenskaber"

Men der er altid noget nyt og moderne for hobbyfolk at eksperimentere med. Det er sådan noget som "rynkemaling" og behandlinger med sølv og bronzepigmenter, som kan købes i hobbyforretninger.

"Indenfor overfladebehandlinger går man efter noget, der er nemt at arbejde med, tørrer relativt hurtigt og samtidig er holdbart", siger Chen. Han vil også gerne slå et slag for, at man tænker over sit arbejdes udseende.

"Faconen er stadig meget vigtig, for på trods af en god overfladebehandling, så risikerer træet at miste sine karakteristika og så er det faconen, man nyder".

Chen Hanghøj nyder at eksperimentere.

Behandlinger

Olie

Olie giver en god overflade. Du kan ikke se olien, men en oliebehandling gør, at træet ikke bliver beskidt, og samtidig fremhæver det farverne meget flot. Det er en fantastisk oplevelse at lægge olie på et stykke træ og se årenerne træde frem.

Der findes mange slags olie, men Chen benytter mest linolie, vindruerkerneolie, Danish Oil og Bio voks olie. Olivenolie skal man ALDRIG bruge, da det bliver harskt og kommer til at lugte meget grimt.

Linolie er i årevis blevet rost og prist, og Chen er enig. Linolien har nogle særlige egenskaber, som andre olier ikke kan matche. Det er eksempelvis den eneste olie, som af sig selv hærdner (tørrer). Det kræver lys og luft, for at det sker.

Bruger man den bedste koldpressede jomfru linolie, så er molekylerne mindst, og olien trænger utroligt langt ind i træet.

Linolie udvider sig samtidig 20 pct. i overfladen, så den lukker tæt og

beskytter træet bedst muligt, når den er hærdet.

Linolie kan fortyndes med terpentin, hvis den skal være tyndere, men det er ikke nødvendigt, da terpentin er et giftigt opløsningsmiddel, som man bør begrænse brugen af.

Linolie er i øvrigt også forrygende til at behandle rustne haveredskaber. Den største ulempe ved linolie er, at den er selvantændelig. Så bruger man klude eller køkkenrulle til at smøre olien ud med, så skal kludene gøres helt våde eller brændes efterfølgende. Alternativt "hænges til tørre".

Lidt blå tubefarve blandes op med linolie.

Linolie kan også bruges til at farvelægge træ. Man kan benytte jordfarver, som blandes op med linolie, og også de små tuber oliefarve man køber til sine børn, kan benyttes til opblanding. Det giver en fin overflade, og man kan selv justere, hvor gennemsigtig man ønsker farven.

Andre olier kan også bruges, men de har ikke linoliens egenskaber. Man kan dog købe nogle olier, der er tilsat hærdere (Danish Oil og Biovoks olie). De tørrer hurtigt, men de trænger til gengæld ikke ret langt ind i træet.

Vil man have en hurtigttørrende olie, så går man på kompromis med indtrængningen.

Den røde jordfarve stryges på træet og får et lettere gennemsigtig overflade.

Vandbaseret/emulsion

Dette emne handler primært om vandbaseret maling. Her er fordelene, at det er nemt at gøre penslerne rene og evt. fortynde malingen med vand.

Der kan dog være et problem med malingens strygbarhed, som ikke er helt optimal.

Og samtidig skal man huske, at vandbaseret maling heller ikke er ugiftig.

Bejdse

Bejdser benyttes ikke så ofte mere, men det kan stadig købes i små, fine breve. Man kan bejdse i mange forskellige farver, både rød, gul, grøn og blå, men også mere naturlige farver som den rødbrune mahogni fås som bejdse.

Vandbaseret bejdse er som farvelade at arbejde med. Det er naturligvis

De små breve med bejdse købes stadig og blandes op med vand eller sprit.

meget sart, og bliver nemt tværet ud – specielt i forbindelse med vand. Altså er en efterfølgende overfladebehandling nødvendig.

En spritbejdse trækker meget ud i årer og fibre i træet, så det fungerer bedst til overflader, der skal have samme farve. Det er værd at bemærke, at der fremkommer et negativt spejl, da værveddet (de lyse "årer") suger mest.

En bejdset overflade skal altid behandles med olie, voks eller lak efterfølgende, da den er ret sart og også kommer til at se kedelig, beskidt og støvet ud.

For at opnå en rigtig glat overflade skal man "vandbejdse" sin overflade,

Æsken her er bejdset.

inden man overfladebehandler. Man pudser sit træ fint med sandpapir, og giver det så en omgang vand. Det får fibrene til at rejse sig, og så sliber man igen med skarpt (nyt) sandpapir, inden man behandler med lak eller andet. Det giver en meget glat overflade.

Voks

Voks er den mest usynlige overfladebehandling, vi har. Vokset træ minder dog meget om træ, der har fået olie. Men ulempen er, at det er meget følsomt overfor vand og vandsprøjt.

Voks kan dog også give en helt fantastisk blank overflade, hvis underlaget er i orden. Giver man først sit træ en gang lak for at lægge bunden og så derefter voks, kan man få en dyb glans, som ikke lader sig efterligne.

Alt efter typen af voks og antallet af gange, man vokser, så kan træet få en blank overflade eller et mere silkeagtigt udtryk.

Der findes mange forskellige slags voks: Bivoks, bonevoks og canaubavoks for at nævne nogle. Canaubavoks er meget hårdt og bruges ofte til at blande med andre vokstyper, det benyttes også bl.a. i læbepomade og på vingummier, så de ikke klistrer sammen.

Ludbehandling

Ludbehandling er meget populært i dag, da det forhindrer træ i at gulne med tiden og blive for mørkt. En anden fordel er, at ludbehandling er forholdsvis miljøvenligt – det er dog stærkt basisk, så man skal passe på sine øjne.

Vigtigt er det også at huske, at der skal dyppes i bund i spanden hver gang, så man får en ensartet overflade, og at overskydende kalk skal børstes af dagen efter med støvsugeren tæt på.

Ludbehandling er dog en sårbar overflade, som skal behandles yderligere med sæbe, lak, olie eller voks. Sæben der benyttes skal være sæbespånere, da det er det allerbedste med mest fedt i. Spånernerne skal opløses i koldt vand, stå til næste dag, og så er blandingen klar til at blive brugt.

Trip Trap er meget langt fremme og tilbyder en olie, som er tilsat pibeler (en slags kridt). Den lysner i sig selv, og dermed springer man selve ludningen over og nøjes med en enkelt behandling og et produkt.

Det er dog et dyrt produkt, hvor lud og almindelig olie er noget billigere at benytte.

Lak

Mange ønsker at få en flot mat overflade og benytter sig derfor af mat lak i flere lag. Det er en stor fejl, og det bliver ofte decideret grimt.

Den rigtige fremgangsmåde er først at give en almindelig blank lak, og så derefter give en mat lak.

Ulempen ved lak er, at det giver en kunstig (plastificeret) overflade, man kan ikke føle træets varme, og har man en hård lak, så risikerer man ved slag og stød at få "stjerner" i sin overflade.

Vandbaseret lak har haft problemer med ikke at hærde rigtig op. Men det er noget, der arbejdes med, og det er blevet meget bedre.

Der er kommet en forholdsvis ny, fransk lak, Tonkinoi. Den minder meget om skibslak og benyttes på lige fod. Den flyder fantastisk ud og er nærmest helt ugiftig. Den kan være lidt svær at få fat i.

Zapon-lak skal også lige nævnes, da det er en meget smidig lak, som også binder godt på metalgenstande. Den er der ikke mange, som kender til i dag.